politica, 58. årg., nr. 4, 1-18

Sebastian Jon Holmen og Thomas Søbirk Petersen

Bør det være strafbart at tigge?[1]

Ifølge §197 af den danske straffelov kan en person straffes med op til seks måneders ubetinget fængsel for tiggeri i det offentlige rum, og der er indført lignende lovgivning i mange andre lande. Men er kriminaliseringen af tiggeri i overensstemmelse med centrale normative principper for, hvilke handlingstyper det er moralsk passende for stater i liberale samfund at kriminalisere? Denne artikel søger svar på dette spørgsmål. Artiklen analyserer og diskuterer således, om kriminalisering af tiggeri kan finde støtte i variationer af skadesprincippet, legal paternalisme, krænkelsesprincippet og juridisk moralisme. Artiklens overordnede konklusion er, at det ikke er tilfældet, og at der er god grund til at tro, at ingen rimelig normativ kriminaliseringsteori vil støtte kriminalisering af tiggeri.

Nøgleord: tiggeri, kriminaliseringsteori, skade, krænkelse

Ifølge §197 af den danske straffelov kan en person straffes med op til seks måneders ubetinget fængsel for tiggeri i det offentlige rum. Paragraffen er todelt således, at personer ifølge stk. 1 kun kan straffes for tiggeri efter advarsel fra politiet (gælder i fem år), medmindre de tigger i områder nævnt i stk. 2, hvor kravet om advarsel ikke er gældende, nemlig gågader, stationer, supermarkeder og offentlige transportmidler. Lignende lovgivning, der kriminaliserer tiggeri, findes også i andre lande såsom England, Wales, Italien, Tyskland, Slovenien, Irland, dele af Australien og Letland (Housing Rights Watch, 2021) samt dele af Indien (Mukherjee, 2008). Lovgivningen er blandt andet blevet kritiseret for at være i strid med menneskerettigheder såsom retten til at ytre sig frit (Baker, 2009; Rosenberger, 2017: 38) og for, at straffen er for hård og ude af proportioner (Justesen, 2024). Fraværende fra den videnskabelige debat er dog retsfilosofiske overvejelser om, hvorvidt tiggeri er en handlingstype, som stater, inklusiv den danske, overhovedet *bør* kriminalisere. Formålet med denne artikel er netop at bringe normative kriminaliseringsteorier – dvs. teorier om, hvilke typer af handlinger som staten har god grund til at kriminalisere – i spil i relation til den nuværende kriminalisering af tiggeri. Med andre ord er de relevante spørgsmål for denne artikel: Er lovgivning, der kriminaliserer tiggeri, etisk forsvarlig med henvisning til normativ kriminaliseringsteori? Kan denne praksis finde støtte i de mest centrale retsfilosofiske teorier, der beskæftiger sig med, hvilke typer af handlinger der bør kriminaliseres? For at besvare disse spørgsmål vil artiklen udfolde sig på følgende måde. I næste afsnit vil vi give

os i kast med at analysere og diskutere, hvilket svar det såkaldte *skadesprincip* vil give på spørgsmålet om, hvorvidt tiggeri fortsat bør kriminaliseres. Dernæst diskuterer vi i tredje og fjerde afsnit, om *krænkelsesprincippet* og *legal paternalisme* kan benyttes til at give en overbevisende grund til at forsætte denne praksis. Den sidste indflydelsesrige normative kriminaliseringsteori, som vi overvejer som muligt fundament for kriminaliseringen af tiggeri, er *juridisk moralisme*, hvilket vi gør i femte afsnit. Den overordnede konklusion, der kan drages fra disse afsnit, er, at ingen af de mest indflydelsesrige normative kriminaliseringsteorier med rimelighed kan fremdrages til støtte for at kriminalisere tiggeri. I sjette afsnit tilbyder vi to argumenter, der giver yderligere grund til at tro, at et sådant projekt ikke kan lykkes. Det sidste afsnit opsummerer artiklens fund samt udlægger dens praktiske implikationer.

To præciseringer vedrørende artiklens virkeområde og begrebsbrug er nødvendige, før vi går videre. Den første omhandler begrebet *tiggeri*. Tiggeri er sjældent eksplicit defineret i de straffelovgivninger, hvor begrebet optræder. Men i denne artikel vil vi forstå den relevante form for tiggeri som det at bede andre om almisser (f.eks. penge eller mad) i det offentlige rum på en ikkeaggressiv måde uden at tilbyde ydelser til gengæld. Dette kan foregå mundtligt, skriftlig (f.eks. på et skilt) eller lignende. Og det kan foregå ved, at personen, der tigger, opsøger personerne, de søger almisser fra, eller ved, at personen, der tigger, sidder eller står stille og lader velgørere komme til dem. Denne måde at forstå tiggeri på forekommer os både at være rimeligt i tråd med, hvordan begrebet normalt bruges, og hvordan det benyttes i lovgivningen i en række lande, herunder i Danmark. Men denne udlægning af, hvad det vil sige at tigge, har også en række væsentlige implikationer, som bør nævnes. For det første understreger definitionen, at vi er interesserede i en særlig type tiggeri – nemlig tiggeri i *det offentlige rum*. Når vi taler om tiggeri i artiklen, er det således ikke den slags tiggeri, man kan opleve, når børnene i ens husstand eksempelvis beder om penge til en tur i biografen. En anden og måske vigtigere implikation er, at vi ved at forstå tiggeri som det at bede om almisser på en *ikke aggressiv måde* udelukker, at der er tale om tiggeri, hvis personer bruger trusler, fysisk holder personer tilbage eller på andre måder skræmmer dem til at skænke almisser – hvad der sommetider kaldes *aggressivt tiggeri* (se f.eks. Ellickson, 1996: 1169).[2] Den tredje og væsentlige implikation ved vores definition af tiggeri er, at den ikke anser det at tilbyde varer, ydelser eller des lige i bytte for almisser for tiggeri. Således regnes gademusikanter, gadesælgere osv. ikke som tiggere ifølge vores definition.[3] Mere kunne uden tvivl siges for at give en udtømmende definition af tiggeri, men til vores formål mener vi, at det, der er blevet sagt, er tilstrækkeligt.

Det andet forhold, som bør berøres, før vi tager fat på artiklens substantielle dele, er, at vores diskussion af de etiske aspekter af love, der kriminaliserer tiggeri, ikke omhandler strafferetslige forbud mod at udnytte andre til at tigge på ens vegne ved at tvinge eller presse dem til at gøre det. Det, vi er interesseret i her, er således udelukkende, om personer, der tigger for at understøtte deres egne eller deres nærmestes behov, bør kunne straffes for dette.

Skadesprincippet

Det er ingen overdrivelse at sige, at skadesprincippet har været et af de mest indflydelsesrige principper i den faglige diskussion om kriminaliseringsteorier. Princippet kan i grove træk opsummeres på følgende måde (vi vil levere en række præciseringer nedenfor):

> *Skadesprincippet*
> Hvis (og muligvis *kun* hvis) handlingstypen X skader eller involverer tilstrækkelig risiko for skade på andre personer end den, der udfører X, så udgør det en god grund til kriminalisering af X.

Det relevante spørgsmål for nærværende artikel er naturligvis, om lovgivning, der kriminaliserer tiggeri, kan finde støtte i dette princip. Med andre ord: Bør tiggeri kriminaliseres, fordi det skader andre eller udgør en risiko for skade på andre?[4]

Som Dennis J. Baker (2009: 213-219) har observeret, er tiggeri historisk set blevet kriminaliseret, fordi det er blevet anset som et forstadie til mere alvorlige former for kriminalitet. Dette perspektiv er også i nogen grad til stede i den faglige debat (Baker, 2009: 221-226). Der er dog intet empirisk belæg for denne påstand om, at tiggeri på den måde udgør en *indirekte* risiko for skade på andre (Mitchell, 2012; Baker, 2009). Der er dog mere plausible måder at forsøge at begrunde kriminalisering af tiggeri ved at henvise til skade. Robert Ellickson (1996: 1181) har f.eks. argumenteret for, at en af hovedårsagerne til, at tiggeri bør kriminaliseres, er, at det har en tendens til at skabe frygt blandt forbipasserende. Udover at det at føle frygt ofte er en ubehagelig oplevelse i sig selv, har John Mitchell (2012: 478) også påpeget, at tilstedeværelsen af (tilstrækkelig mange) tiggere i et område kan skade butiksdrivende i området ved at skræmme potentielle kunder væk samt lede til lavere boligpriser og mere generelt set lede til, at et urbant område degenererer, hvilket vil skade beboere i området. Hvis vi antager, at tiggeri har en eller flere af disse konsekvenser, er det så tilstrækkelig grund til at sige, at denne handlingstype bør kriminaliseres ifølge skadesprincippet? Måden, vi foreslår at besvare dette spørgsmål på, er at fokusere på et

karakteristikum, der deles af alle plausible versioner af skadesprincippet, nemlig at det ikke er tilstrækkeligt, at en type adfærd skader andre, for at staten bør forsøge at forhindre adfærden ved brug af straffeloven.[5] Lad os kort motivere denne tilgang.

I sin klassiske formulering af skadesprincippet i værket *On Liberty* skrev John Stuart Mill, at "the only purpose for which power can be rightfully exercised over any member of a civilized community, against his will, is to prevent harm to others" (Mill, 1859/2003: 17). For Mill var skade således en nødvendig betingelse for statslig indskrænkning af borgeres frihed. I mere moderne versioner af skadesprincippet, såsom den version Joel Feinberg (1987) har forsvaret, udgør tilstedeværelsen af skade eller risiko for skade blot en pro tanto grund for statslig indgriben. Hvad der dog er fælles for disse ellers ret forskellige udlægninger af skadesprincippet, er, at tilstedeværelsen af skade *ikke* udgør en tilstrækkelig grund for statslig indgriben. Eller sagt på en anden måde: Ikke alle skader falder under skadesprincippet. Det er intuitivt klart nok, at det må være tilfældet: De færreste ville f.eks. sige, at staten bør gøre det kriminelt at forlade ens romantiske partner, fordi det vil forårsage hjertesorger, eller at det bør være ulovligt at udbasunere ens politiske standpunkter i det offentlige rum, fordi visse personer kan blive stødt, forarget eller vrede over at skulle lægge øre til dem (så længe disse standpunkter ikke opfordrer til vold eller lignende). Dette er en vigtig observation for nærværende artikel, fordi det langtfra er klart, at den skade, som vi ovenfor antog, at tiggeri almindeligvis forårsager, udgør skade af den art, der er relevant for skadesprincippet. For at kunne underbygge denne konklusion, er det nødvendigt at sige noget mere om, hvilken slags skade der *er* relevant. Så hvilke typer af skade er så det? Dette spørgsmål er der givet mange svar på i litteraturen, flere end artiklens omfang tillader os at overveje. Her vil vi derfor kun granske to relevante kandidater for sådanne typer af skade.[6]

Den første kandidat er typer af skade af en vis *kvantitet*.[7] Ifølge en sådan kvantitativ udlægning af skadesprincippet er det således kun skade, der har den rette størrelse, der bør kriminaliseres.[8] Spørgsmålet er her, om tiggeri genererer tilstrækkelig meget skade til at aktivere skadesprincippet. For at kunne besvare det spørgsmål må man imidlertid kunne tilbyde en måde at skelne mellem små og (tilstrækkelig) store skader på. Eller sagt anderledes, så har vi brug for at vide, hvor tærskelpunktet for, hvornår en skade er tilstrækkelig stor, nærmere bestemt ligger, og ikke mindst *hvorfor* vi skulle tro, at det ligger der. Problemet er dog, som Niels Holtug (2002) har påpeget, at der ikke forekommer at være en nonarbitrær måde at fastlægge et sådant tærskelpunkt på. Udover denne teoretiske udfordring for en kvantitativ læsning af skadesprincippet er der yderligere følgende udfordring. Hvis man anvender princippet til at støtte kriminalisering

af tiggeri, er man samtidig nødt til at sige, at det at forårsage kærestesorger ved at forlade en partner og lave visse provokerende politiske ytringer i det offentlige rum også kan være moralsk passende at kriminalisere med henvisning til skadesprincippet. Begrundelsen for denne følge er, at det ikke er klart, at den mængde af skade, som tiggeri forårsager, altid er større end den mængde skade, som kærestesorg forårsager i samfundet. Men denne implikation er der, så vidt vi ved, ingen fortalere for skadesprincippet, der vil acceptere. En måde at undgå denne udfordring på er at introducere en moraliseret version af skadesprincippet.

Tilhængere af en moraliseret udlægning af skadesprincippet mener, at kun skade, der også er moralsk forkert, kan kriminaliseres under skadesprincippet (se f.eks. Feinberg, 1987: særligt kapitel 3; Simester og von Hirsch, 2011). Lad os derfor for argumentets skyld antage, at den skade, som tiggeri forårsager, er af en sådan slags, at den kunne kriminaliseres under skadesprincippet, *hvis* der kunne argumenteres overbevisende for, at tiggeri også er moralsk forkert. Det rejser spørgsmålet, hvad det nærmere bestemt betyder, at en skade er moralsk forkert. Det almindelige svar blandt tilhængere af en moraliseret version af skadesprincippet er, at en skade er moralsk forkert, hvis den krænker den skadede persons moralske rettigheder (Feinberg, 1987; Simester og von Hirsch, 2011). Men dette giver naturligvis anledning til endnu et spørgsmål, som må besvares, før vi kan vurdere, om tiggeri krænker nogens moralske rettigheder: Hvad er en moralsk rettighed egentlig? Det er et yderst omdiskuteret spørgsmål indenfor etisk teori. Men overordnet set kan vi skelne mellem konsekventialistiske moralske rettigheder og deontologiske moralske rettigheder. Den gængse måde at forstå førstnævnte på er, at moralske rettigheder (f.eks. retten til at bestemme over sin egen krop eller at have ytringsfrihed) kan tilsidesættes på moralsk forsvarlig vis, hvis det at tilsidesætte rettigheden fremmer det gode (f.eks. maksimerer mængden af livskvalitet i samfundet eller mængden af handlinger i samfundet, der overholder rettigheder). Et deontologisk perspektiv på moralske rettigheder er derimod karakteriseret ved at se sådanne rettigheder som absolutter, og at de derfor aldrig må krænkes for at fremme det gode.[9]

Så lad os nu først antage, at moralske rettigheder er konsekventialistiske i deres natur. Og lad os samtidige antage, at personer faktisk har en negativ moralsk ret til ikke at opleve den skade, der almindeligvis er forbundet med tiggeri (en antagelse vi vil give gode grunde til at betvivle nedenfor). Er det i så fald rimeligt at påstå, at den skade for andre, som er forbundet med tiggeri, også krænker de skadedes moralske rettigheder? Det er der god grund til at afvise. Det skyldes det forhold, at konsekvensen af, at rettigheden krænkes, typisk vil være, at nogle af de dårligst stillede i samfundet ikke kan sikre sig økonomiske

midler til at dække såvel deres egne som eventuelle børns mest basale behov. Og dersom det forekommer helt åbenlyst, at dette er en måde at fremme det gode på relativt til status quo, så følger det af det konsekventialistiske perspektiv på moralske rettigheder, at det er moralsk tilladeligt at krænke den rettighed, som andre eventuelt har til ikke at opleve skaden forbundet med tiggeri.[10] Hvis det er sandt, så bør tiggeri ikke kriminaliseres ifølge et moraliseret skadesprincip, der beror på en konsekventialistisk forståelse af moralske rettigheder.

Er det samme tilfældet, hvis vi anlægger et deontologisk blik på moralske rettigheder? I vores optik er det netop tilfældet om end af andre årsager. Ovenfor antog vi nemlig, at personer har en moralsk ret til ikke at opleve de typer af skader, som tiggeri kan være årsag til. Men den antagelse er der faktisk god grund til at betvivle. Og hvis der ikke eksisterer en moralsk rettighed af denne art, så kan den selvsagt ikke krænkes. Så hvorfor mene, at personer ikke har en sådan rettighed? Grunden til det er, at hvis en sådan rettighed faktisk eksisterer, så er det uklart, hvorfor den ikke også skulle dække skader som dem, personer kan opleve ved at blive forladt af deres partner eller blive konfronteret med politiske idéer, de ikke bryder sig om, i det offentlige rum. Men da det, som vi også påpegede ovenfor, forekommer moralsk problematisk at foreslå, at personer bør udsættes for statslig tvang for at forlade deres partner eller udtrykke ikkevoldelige politiske idéer i det offentlige rum, så bør eksistensen af en deontologisk rettighed, der beskytter personer mod den skade, tiggeri forårsager, afvises.

Vi kan foreløbigt konkludere, at skadesprincippet ikke forekommer at kunne benyttes til at retfærdiggøre kriminalisering af tiggeri. Lad os derfor i stedet vende os mod en række alternative normative kriminaliseringsteorier og vurdere, om nogle af disse klarer sig bedre.

Krænkelsesprincippet

For nogle læsere vil analysens resultater indtil nu næppe komme som en overraskelse, da det allerede står dem klart, at det relevante kriminaliseringsprincip i forhold til tiggeri ikke vedrører skade på andre. I stedet er det mere relevant at se på, om et såkaldt *krænkelsesprincip* kan legitimere en kriminalisering af tiggeri. Her er en plausibel version af et sådant princip:

> *Krænkelsesprincippet*
> Det er altid en god grund til støtte for at kriminalisere handlingstype X, at kriminaliseringen af X vil forhindre alvorlige krænkelser af andre personer end den, der udfører X.

Kan krænkelsesprincippet med rimelighed siges at understøtte kriminaliseringen af tiggeri? For at kunne vurdere, om det er tilfældet, må vi først sige lidt om, hvad det vil sige at krænke andre i en forstand relevant for princippet.

En definition af krænkelse, der har opnået betragtelig tilslutning, er Joel Feinbergs forslag om at forstå begrebet som "any or all of a miscellany of disliked mental states (disgust, shame, hurt, anxiety, etc.)" (Feinberg, 1988: 1-2). Feinberg anser det således som en tilstrækkelig betingelse for at blive krænket, at man oplever en af disse negative mentale tilstande som resultat af en anden persons adfærd.[11] Som fortalere for krænkelsesprincippet ser det, er disse mentale tilstande ikke en form for skade i en forstand relevant for skadesprincippet, hvorfor der altså er brug for et separat kriminaliseringsprincip for at indfange dem.[12]

Som vi også indrømmede tidligere i artiklen, så er der ingen tvivl om, at tiggeri kan fremkalde sådanne negative mentale tilstande. Dette giver os dog ikke svar på, om tiggeri bør kriminaliseres med henvisning til et krænkelsesprincip. Det skyldes, som forsvarere af krænkelsesprincippet da også ofte er hurtige til at påpege, at det ikke er tilstrækkeligt, at en handlingstype krænker nogen, til at denne type handling bør kriminaliseres. Hvis det var tilfældet, så ville vi have god grund til at kriminalisere det at smaske højlydt på en restaurant eller at lugte kraftigt af sved. Men det er der selvsagt ingen, der mener, er noget, staten skal blande sig i – og da slet ikke ved brug af straffeloven. Således er det nødvendigt, ligesom det var i forbindelse med skadesprincippet, at tilbyde en mere kvalificeret og snæver udlægning af, hvilke typer af krænkelse der er relevante for krænkelsesprincippet for at kunne vurdere, om tiggeri falder under princippet. Der er mindst to udlægninger, der er værd at overveje.

Den første udlægning vil være at insistere på, at kun krænkelser af en vis *kvantitet* falder under krænkelsesprincippet.[13] Vil et sådant kvantitativt krænkelsesprincip implicere, at tiggeri bør kriminaliseres? Om det er tilfældet, afhænger af, om det er muligt at give et overbevisende svar på en afart af det spørgsmål, vi rejste i forbindelse med et kvantitativt skadesprincip: Hvornår er en krænkelse tilstrækkelig stor til, at den bør kriminaliseres under et krænkelsesprincip? Som vi også skrev ovenfor, er det langtfra klart, om der kan gives et godt svar på dette spørgsmål. Det afhænger også af et yderligere spørgsmål: Er der empirisk belæg for at sige, at de negative mentale tilstande, som personer måtte opleve ved at blive konfronteret med tiggeri, faktisk *er* tilstrækkelig omfangsrige til, at de bør kriminaliseres? At disse to forhold for nuværende er uklare, betyder dog ikke, at vi må konkludere, at det ikke er muligt at sige, om tiggeri bør kriminaliseres under dette princip eller ej. Der er nemlig gode argumenter for at mene, at vi bør afvise et kvantitativt krænkelsesprincip.

For det første er princippet i denne form nemlig underinkluderende, dvs. at det ikke giver os grund til at kriminalisere handlinger, som burde kriminaliseres af et krænkelsesprincip, hvis et sådant princip skal være plausibelt. For at illustrere denne pointe kan vi forestille os et samfund, hvor ingen af dets borgere oplever de relevante negative mentale tilstande – dvs. bliver krænkede – af racistiske eller misogyne motiverede handlinger, der har betragtelige negative konsekvenser for de personer, der udsættes for dem (tænk f.eks. på diskrimination på arbejdsmarkedet af disse årsager). Et kvantitativt krænkelsesprincip vil her give det intuitivt forkerte svar, nemlig at vi ikke har nogen grund til at kriminalisere sådanne handlinger.

Den anden grund til at afvise princippet i den foreliggende form er, at det også er overinkluderende. Det vil sige, at det giver os grund til at kriminalisere handlinger, der ikke burde kriminaliseres af et krænkelsesprincip (se også Simester og von Hirsch, 2002). For eksempel giver princippet os grund til at kriminalisere homoseksuelle forhold, hvis tilstrækkelig mange personer føler sig krænket over eksistensen af sådanne forhold. Samlet set indikerer disse observationer, at et kvantitativt krænkelsesprincip bør afvises, og derfor kan det selvsagt ikke med rimelighed benyttes til at motivere kriminaliseringen af tiggeri.

Lad os derfor vende os mod den anden mulige udlægning af krænkelsesprincippet, som har vundet stort indpas hos forsvarere af princippet. Ifølge denne udlægning er det afgørende ikke, hvor udbredte krænkelser er, når det skal fastlægges, om de bør kriminaliseres eller ej, men i stedet om en krænkelse er moralsk forkert (Simester og von Hirsch, 2011; Feinberg, 1988). Et sådant *moraliseret* krænkelsesprincip kan muligvis omgå de udfordringer, vi skitserede ovenfor. For eksempel kunne tilhængere af et sådant princip hævde, at det ikke giver os grund til at kriminalisere homoseksuelle forhold, da sådanne forhold jo *ikke* er moralsk problematiske. Et moraliseret krænkelsesprincip vil dog næppe kunne understøtte kriminalisering af tiggeri.[14] Årsagerne er meget lig dem, vi diskuterede i afsnittet om et moraliseret skadesprincip: Den mest åbenlyse måde at sandsynliggøre, at en krænkelse er moralsk forkert, qua at den er rettighedskrænkende, vil ikke anse eventuelle krænkelser fra tiggeri som moralsk forkert. Nærmere bestemt så vil en konsekventialistisk tilgang til moralske rettigheder ikke anse krænkelser som moralsk forkerte, hvis de fremmer det gode. Som vi argumenterede for ovenfor, vil det ofte været tilfældet, at rettighedskrænkelser forbundet med tiggeri gør netop dette. Samtidig vil det også her være tilfældet, at et deontologisk syn på moralske rettigheder heller ikke vil anse tiggeri som en rettighedskrænkelse, fordi en moralsk rettighed, der stipulerer, at personer ikke bør blive udsat for negative mentale tilstande i det offentlige rum, vil implicere kriminalisering af handlinger, der ikke burde kriminaliseres.

Samlet set kan det altså konkluderes, at heller ikke krænkelsesprincippet forekommer at være i stand til at understøtte kriminaliseringen af tiggeri. Der er dog yderligere to kriminaliseringsrationaler, der bør overvejes.

Legal paternalisme

Sommetider begrundes kriminaliseringen af en handling helt eller delvist med henvisning til den skade (eller risiko for skade), adfærden kan have for personen, der udfører den. Et eksempel er påbuddet i Danmark og andre lande om, at førere og passagerer i biler og lignende skal være iført sikkerhedssele. Det kriminaliseringsrationale, der ligger til grund for sådanne overvejelser, er kendt under navnet *legal paternalisme*. Princippet kan formuleres på følgende måde:

> *Legal paternalisme*
> Det er altid en god grund til at kriminalisere handlingstype X, at kriminaliseringen af X vil forhindre skade eller risiko for skade på personen, der udfører X.[15]

Legal paternalisme er et yderst kontroversielt princip, men vi skal ikke her kaste os ud i en kritisk evaluering af det. I stedet er spørgsmålet, om princippet på overbevisende vis kan benyttes til at forsvare kriminaliseringen af tiggeri. Nogle forskere synes at foreslå, at det er tilfældet. Fitzpatrick og Johnsen har eksempelvis argumenteret for, at blandt andet lovgivning mod tiggeri i nogle tilfælde kan "have a beneficial effect on vulnerable people engaged in street culture activities" (2009: 285), hvor "beneficial effect" nærmere bestemt henviser til en reduktion af oplevet skade blandt medlemmer af denne gruppe. Ifølge disse forfattere viser dette, at det at benytte lovgivningen på denne måde kan være en "high-risk, though potentially ethical, strategy" (2009: 285). Kriminalisering af tiggeri kan med andre ord i nogle tilfælde være moralsk tilladeligt ifølge disse forskere, fordi det kan have fordelagtige konsekvenser for tiggerne selv. Men bør denne observation få os til at acceptere kriminaliseringen af tiggeri af paternalistiske grunde?

Hvorvidt dette er tilfældet, afhænger af empiriske forhold, der, så vidt vi ved, endnu ikke er blevet grundigt undersøgt.[16] For selvom Fitzpatrick og Johnsen skulle have ret i, at der kan være visse fordele for tiggerne selv ved, at tiggeri bliver kriminaliseret, så har det også mulige ulemper for dem. Personer, som tigger, vil trods alt opleve enten at få frataget deres indkomstgrundlag, hvis de følger lovgivningen, eller blive mål for (yderligere) stigmatisering og straf, hvis de ikke gør.[17] Faktisk er der en hel del empiri, der understøtter, at tiggere oplever at blive skadet på grund af denne kriminalisering (se f.eks. Klaus, 2019;

Marwah, 2021; Mantauvalou, 2024). Men som nævnt er det i sidste ende et spørgsmål for de empiriske videnskaber, om kriminaliseringen af tiggeri gavner tiggere mere, end det skader dem. Det er dog et spørgsmål, hvor svaret, i lyset af den forskning der er på området, peger i retning af, at en kriminalisering af tiggeri skader tiggerne mere, end det gavner dem.

Juridisk moralisme

Ifølge en række tænkere er der nogle typer af adfærd, som bør kriminaliseres. Ikke fordi (eller ikke *kun* fordi) de skader eller krænker andre personer, men blot fordi de er moralsk forkerte at udføre. Dette synspunkt, ofte refereret til som *juridisk moralisme* (eng. *legal moralism*), kan sammenfattes på følgende måde:

> *Juridisk moralisme*
> Hvis handlingstype X tilhører en klasse af handlinger, der er moralsk forkerte, så har staten alt andet lige en tilstrækkelig grund til at kriminalisere X, selv hvis X ikke forårsager (eller risikerer at forårsage) skade eller krænkelse.[18]

Hvilke typer af handlinger, der er moralsk forkerte, kunne så være eksempler på handlinger, som forsvarere af dette princip mener, er passende at kriminalisere? Eksempler, som er blevet fremdraget af fortalere for dette princip, er bigami (Devlin, 1965), usømmelig omgang med lig uden andres vidende (Moore, 1997), dværgkast og hærværk med et ikkebetydeligt omfang (Duff, 2018). Men kan juridisk moralisme også benyttes til at begrunde kriminalisering af tiggeri? For at vurdere om dette er tilfældet, må vi kunne sige noget mere om, hvordan man identificerer handlinger, der er passende at kriminalisere ifølge juridisk moralisme. Vi vil her benytte os af Anthony Duffs teori om juridisk moralisme til at få greb om dette, da Duff er den mest fremtrædende og velciterede samtidige fortaler for dette kriminaliseringsprincip.

Ifølge Duff har vi kun grund til at kriminalisere handlingstype X under et juridisk moralistisk princip, hvis to ting er tilfældet. For det første skal X være det, som Duff kalder en "public wrong", dvs. en art umoralsk handling, der så at sige "kommer offentligheden ved". Eller som Duff selv skriver, så er en umoralsk handling offentlig, hvis den er "of proper interest to all citizens in virtue of the participation in the civic enterprise" (Duff, 2018: 234). Men det er ikke tilstrækkeligt, at der er tale om en offentlig umoralsk handling for, at den bør kriminaliseres, ifølge Duff. Det er også nødvendigt, at denne handling er i modstrid med et samfunds civile orden. Når Duff taler om en "civil orden", så mener han den normative rammesætning, der beskytter og støtter grundlæggende retslige institutioner, f.eks. straffeloven (Duff, 2018: 153). Lever tiggeri

op til begge disse betingelser for at kunne kriminaliseres under en duffiansk version af juridisk moralisme? Det mener vi ikke, er tilfældet. Nærmere bestemt så kan tiggeri ikke med rimelighed siges at være en "public wrong", og derfor kan det ikke kvalificere sig som en handlingstype, der er passende at kriminalisere under dette princip. Det, man kan notere sig i forbindelse med denne betingelse, er nemlig – som vi har argumenteret for ovenfor – at det langtfra er klart, at det er moralsk forkert for personer at tigge. Og hvis det ikke er tilfældet, så er det svært at se, hvordan det, at en person tigger, kan være noget, offentligheden har en legitim interesse i at forhindre.

Der forekommer samlet set ikke at være belæg for at sige, at juridisk moralisme kan benyttes som begrundelse for at kriminalisere tiggeri. Før vi vender os mod en opsummering af artiklens hovedpointer og praktiske implikationer, så er der dog yderligere to argumenter, som vi ønsker at fremsætte mod denne praksis.

Overflødighed og nødvendighed

Ovenfor har vi demonstreret, at det ikke følger af centrale kriminaliseringsteoretiske principper, at tiggeri bør kriminaliseres. I dette afsnit vil vi gå skridtet videre og argumentere for, at der er mindst to yderligere gode argumenter for at stoppe denne praksis. Selvom vi ikke mener, at disse argumenter nødvendigvis er tvingende, så udgør de i vores optik stærke pro tanto grunde til at afskaffe kriminaliseringen af tiggeri. Eller sagt på en anden måde, så må en forsvarer af den fortsatte kriminalisering af tiggeri vise, at de værdier og forhold, som vores argumenter peger i retning af, er mindre tungtvejende end andre vigtige værdier eller forhold. Vi vender os nu mod de to argumenter.

Kriminalisering af tiggeri er overflødigt

Det første argument konkluderer, at love, der gør det kriminelt at tigge, almindeligvis er overflødige, og at der derfor er god grund til at afskaffe dem. Nærmere bestemt er den adfærd, som sådanne love forbyder, en type adfærd, hvor en af to forhold ofte er tilfældet: Enten kan personerne, der udfører den, ikke undgå at udføre den, *eller* de personer, der kan undgå at udføre den, udfører den ikke. Eller sagt mere klart: Når en person tigger, så gør vedkommende det almindeligvis, fordi han eller hun ikke har nogen anden måde at skaffe penge til sig selv og sine nærmeste. Dyutimoy Mukherjee (2008: 280) har f.eks. observeret: "For the majority of those who beg, it is a last resort to supplement their inadequate income, allowing them to avoid engaging in less acceptable alternatives such as theft, prostitution and drug dealing." Mukherjee skriver specifikt om situationen i Indien, men lignende fund er gjort i andre lande.[19]

Det vigtige for vores argument er, at eftersom det er plausibelt, at man ikke kan være moralsk eller juridisk forpligtet til (ikke) at gøre noget, man ikke kan undgå at gøre – nogle gange forsøgt indfanget med Kants dictum "bør forudsætter kan" (Rubio, 2024) – så syntes det at følge, at de fleste personer, der tigger, *ikke* er forpligtet til at følge loven mod tiggeri. Samtidig forekommer det rimeligt at påstå, at de personer, der kunne handle anderledes, dvs. som kunne skaffe sig penge på en anden måde, og som derfor *er* forpligtet til at følge loven mod tiggeri, meget sjældent (hvis nogensinde) vil kaste sig ud i at tigge. Hvis begge disse observationer er sande, så er love mod tiggeri overflødige, fordi de kriminaliserer en handlingstype, hvor de, som udfører den, ikke kan holdes ansvarlige for at overtræde den. Og samtidig vil de, som *kan* holdes ansvarlige for at udføre adfærden, stort set aldrig udføre den.

Et væsentligt spørgsmål er naturligvis, hvorfor man skulle tro, at det forhold, at love, der kriminaliserer tiggeri, ofte er overflødige, udgør en god grund til at afskaffe disse love. Den mest oplagte grund til at mene dette er i vores optik, at det er omkostningsfuldt at håndhæve love mod tiggeri. Mens der ikke forekommer at være foretaget mange opgørelser over, hvad det specifikt koster forskellige stater at håndhæve forbuddet i udgifter til politiet, der skal pågribe tiggere, domstole der skal dømme dem, og fængsler der skal huse dem, så kan man få en indikation af dette ved at kigge på de få opgørelser, der trods alt er lavet. For eksempel er det blevet estimeret, at det i perioden 2008-2011 kostede den schweiziske kanton Geneva 3 millioner CHF (ca. 24 millioner DKK) i udgifter alene til politi og domstole at håndhæve et forbud mod tiggeri (United Nations, 2024). Bemærk i øvrigt, at denne opgørelse ikke medregner den betydelige udgift, der må formodes at være forbundet med at frihedsberøve personer, der dømmes for at tigge i de lande, hvor tiggeri kan udløse en fængselsstraf (som det f.eks. er tilfældet i Danmark). Hvis det er sandt, at lovgivning, der kriminaliserer tiggeri, er redundant, så spilder stater, der kriminaliser tiggeri, således en betragtelig del af deres begrænsede midler på at håndhæve forbud mod tiggeri, midler der selvsagt kunne være brugt på at forsøge at opfylde etisk eftertræbelsesværdige mål som f.eks. at komme de sociale grunde til, at personer tigger, til livs (mere om dette i næste afsnit).

Kriminalisering af tiggeri er ikke et nødvendigt middel

Den anden grund til, at vi mener, at kriminalisering af tiggeri bør afskaffes, tager afsæt i den rimelige observation, at en handlingstype kun bør kriminaliseres, hvis kriminalisering af den er *nødvendig* for at opnå det, som begrunder kriminaliseringen.[20] Hvis man eksempelvis mener, at det, der potentielt begrunder kriminalisering af handlingstype X, er, hvis dette vil forhindre skade på andre

(dvs. hvis man er tilhænger af en variation af skadesprincippet), så må man være villig til at opgive idéen om at kriminalisere X, hvis der er andre måder at opnå denne skadesreduktion på, der er mindre omkostningsfulde i etisk forstand. Hvis der således foreligger en mindre omkostningsfuld måde at modgå tiggeri på end at benytte statslig tvang, så er det etisk set denne tilgang, der bør forfølges. Og der forekommer at være mange sådanne tilgange – om end det er et empirisk spørgsmål, der ligger udenfor denne artikels omfang, om de *faktisk* er mindre omkostningsfulde alt taget i betragtning. Et åbenlyst eksempel kunne være, at staten begyndte at aflønne personer, der ellers ville tigge og/eller lader dem sælge aviser eller andre ting uden at skulle søge forudgående tilladelse. Et andet eksempel er, som nævnt ovenfor, at der allokeres midler til at adressere de underliggende sociale og systemiske årsager til, at personer tigger. Den grundlæggende pointe er, at selv hvis der kunne fremsættes en plausibel normativ kriminaliseringsteori, der implicerede, at tiggeri alt andet lige bør kriminaliseres, så skal der stadig fremlægges evidens for, at kriminalisering er et nødvendigt redskab, for at det vil være en etisk farbar vej at gå. Og vi tvivler kraftigt på, at dette krav kan imødekommes.

Konklusion

I Danmark og flere andre lande er det en overtrædelse af straffeloven at tigge. I denne artikel har vi overvejet, om centrale filosofiske teorier om, hvilke typer af handlinger der bør kriminaliseres af staten, kan benyttes til at forsvare denne praksis. Ifølge vores analyse er dette ikke tilfældet, og der er yderligere mindst to argumenter, der taler imod at fortsætte med at kriminalisere tiggeri. Så hvad betyder det egentlig i praksis? Det betyder *ikke*, at staten aldrig bør foretage sig noget for at komme tiggeri til livs. Der er f.eks. intet i vores analyse, der udelukker, at det sommetider kan være passende at behandle tilfælde af tiggeri som en civil forseelse, f.eks. hvis en butik oplever at have færre kunder, fordi en gruppe tiggere har slået sig ned på fortovet udenfor butikken. Der er heller ikke noget i det, vi har sagt, der udelukker, at der sommetider kan være gode grunde til at forsøge at forebygge tiggeri. Som nævnt kunne dette muligvis gøres ved, at staten allokerer de nødvendige midler til denne gruppe. Alternativt kunne staten benytte sig af en række andre præventive teknikker – f.eks. såkaldt "hostile design" – hvis disse i øvrigt er moralsk passende at bruge i en given sammenhæng.[21] Det, som denne artikel har vist, er derimod, at tiggeri ikke bør være strafbart, da det ikke er en handlingstype, som det er etisk passende for stater at kriminalisere. Således bør stater, herunder den danske, etisk set arbejde henimod at afkriminalisere tiggeri.

Noter

1. Forfatterne ønsker begge at takke to anonyme bedømmere for deres indsigtsfulde og hjælpsomme forslag og kommentarer. Artiklen er skrevet som en del af det DFF-støttede projekt *Situational Crime Prevention and Ethics*.
2. Vi er åbne for den mulighed, at mange (måske alle) tilfælde af aggressivt tiggeri bør kriminaliseres. Men hvis det faktisk er tilfældet, så vil det ikke være, fordi disse personer *tigger*, men på grund af deres aggressive/skræmmende og/eller truende adfærd. Eller det er i alle tilfælde det, som vores analyse i afsnittene, der følger, synes at indikere.
3. Det er dog sommetider tilfældet i visse landes love, der kriminaliserer tiggeri, se f.eks. Mukherjee (2008: 282).
4. I resten af dette afsnit vil vi for at lette læsningen udelukkende tale om skade på andre og udelade reference til risiko for skade.
5. Ideelt set havde vi naturligvis kunnet give et svar på spørgsmålet ved at fremlægge en ukontroversiel læsning af skadesprincippet. Men eftersom der langtfra er konsensus omkring, hvordan skadesprincippet i sin helhed skal forstås, så er denne tilgang ikke ønskværdig i vores optik. For diskussioner af (nogle af udfordringerne for) skadesprincippet, se f.eks. Holtug (2002), Edwards (2014) eller Petersen (2016).
6. For flere mulige forståelser af skader, der er relevante for skadesprincippet (og de problemer, der knytter an til dem), se f.eks. Holtug (2002) eller Petersen (2020).
7. Denne kvantitative udlægning af typer af skade, der er relevante for skadesprincippet, er ikke populær blandt kriminaliseringstænkere af årsager, der snart vil stå klare. Den er ikke desto mindre tilstrækkeligt intuitivt tiltrækkende til, at den bør nævnes. For flere grunde til at afvise den kvantitative udlægning, se f.eks. Holtug (2002).
8. Skaden forbundet med tiggeri kan hævdes at være "tilstrækkelig stor" på mindst to forskellige måder, der logisk set hverken er gensidigt afhængige eller udelukker hinanden. Det kan dels ske ved, at skaden forbundet med *et enkelt tilfælde* af tiggeri overskrider en fastsat tærskel for, hvornår en skade er stor nok til at være relevant for skadesprincippet (vi siger mere om problemerne ved at forsøge at fastlægge et sådant tærskelpunkt om et øjeblik). Dels kunne man hævde, at den kumulative skade forbundet med flere tilfælde af tiggeri (også) kan overskride dette tærskelpunkt. Som Holtug (2002: 366-367) påpeger, så er det ikke teoretisk ligegyldigt, hvilken af disse forståelser af, hvornår skader kan være relevante for skadesprincippet, man tilslutter sig. Men eftersom de udfordringer, vi vil rejse i det, som følger, rammer begge fortolkninger, så vil vi ikke gå nærmere ind i den diskussion her. Vi sender vores tak til den anonyme bedømmer, der bad os gøre vores syn på ovenstående mere klart.

9. Se også Kagan (1998) for denne måde at skelne mellem konsekventialistiske og deontologiske etiske teorier.
10. Her kunne det indvendes, at tiggere ofte benytter deres midler til at opnå mindre noble mål, f.eks. at købe alkohol eller stoffer. Og eftersom dette næppe fremmer det gode, så bør argumentet afvises. Men selvom det uden tvivl afhænger af konteksten (en by, hvor der er en opioidkrise, vil f.eks. uden tvivl have flere tiggere, der benytter de indsamlede midler til at købe stoffer, end en by, hvor der ikke er en sådan krise), så er påstanden om, at tiggere benytter majoriteten af de indsamlede midler til at købe mad, medicin og andre livsfornødenheder, støttet af empiriske studier. Se f.eks. Bose, Rohit og Hwang (2002).
11. Andre anser det kun som en nødvendig betingelse og tilføjer, at det også er nødvendigt, at man oplever denne tilstand, fordi man er overbevist om, at adfærden er moralsk forkert, se f.eks. Edwards (2019). Men da denne begrebslige uenighed ikke forekommer at have nogle relevante implikationer for diskussionen, der følger, så vil vi tillade os at ignorere den.
12. Det kan man naturligvis mene af forskellige årsager. Feinberg mener f.eks., at sådanne mentale tilstande ikke er skader i den relevante forstand på grund af deres subjektive beskaffenhed. Et alternativt syn kunne være, at de negative mentale tilstande, som krænkelser her forstås som, sjældent er lige så omfangsrige i deres indflydelse på folks velfærd, som skader er. For nærværende artikel er det dog ikke væsentligt, hvilken forklaring på forskellen mellem skader og krænkelser, man tilslutter sig. For en kritik af krænkelsesprincippet, der argumenter for at der ikke er nogen relevant forskel mellem en krænkelse og en skade, se Petersen (2016).
13. En nærliggende måde at forstå Feinberg på er som tilhænger af en variation af denne udlægning, se også Edwards (2019).
14. Faktisk afviser to af de mest prominente forsvarere af et moraliseret krænkelsesprincip eksplicit, at det er tilfældet, se Simester og von Hirsch (2011: 127f).
15. Denne formulering af princippet er inspireret af den, som kan findes i Feinberg (1989: 4).
16. Det afhænger selvsagt ikke *udelukkende* af empiriske forhold, da dets besvarelse også beror på, hvordan man svarer på visse aksiologiske og velfærdsteoretiske spørgsmål. For eksempel vil hedonistiske og objektivlisteteorier om velfærd til tider give forskellige svar på, hvad der fremmer personers velfærd, og derfor vil de muligvis også give forskellige svar på, om kriminalisering af tiggeri af paternalistiske grunde er (pro tanto) forsvarligt eller ej i en given kontekst. Det skyldes, at de muligvis vil tildele forskellige empiriske forhold (forskellig) vægt. Vi takker den anonyme bedømmer, der gjorde os opmærksom på dette. Det er dog en opgave, der ligger langt udover denne artikels omfang, at gennemgå implikationerne af alle væsentlige teorier om velfærd i relation til dette afsnits spørgsmål (for slet ikke at

tale om implikationerne ved andre væsentlige værditeoretiske overvejelser vedrørende paternalisme).

17. En tredje mulighed er naturligvis, at de i stedet for at tigge begynder at udføre andre kriminelle handlinger for at kunne overleve. I så fald forekommer det igen nærliggende at forvente, at de samlet set vil være dårligere stillet, end hvis tiggeri ikke var kriminielt.
18. En lignende definition af juridisk moralisme kan findes i Petersen (2011, 2020) og Thaysen (2015).
19. For indikation på at dette f.eks. ofte er tilfældet for dem, der dømmes under dansk lov, se Justesen (2024).
20. En fortaler for denne betingelse for at kriminalisere en adfærdstype er Feinberg (1987: xiii). Men det er ikke en overdrivelse at sige, at langt de fleste moderne kriminaliseringsteoretikere tilslutter sig denne betingelse i en eller anden form.
21. For etiske overvejelser om brugen af hostile design og lignende metoder til at forebygge kriminalitet, se Petersen (2025) og Holmen, Petersen og Ryberg (2024).

Litteratur

Baker, Dennis J. (2009). A critical evaluation of the historical and contemporary justifications for criminalising begging. *The Journal of Criminal Law* 73 (3): 212-240.

Bose, Rohit og Stephen W. Hwang (2002). Income and spending patterns among panhandlers. *CMAJ* 167 (5): 477-479.

Devlin, Patrick (1965). *The Enforcement of Morals*. Oxford University Press.

Duff, Anthony (2018). *The Realm of Criminal Law.* Oxford University Press.

Edwards, James (2014). Harm principles. *Legal Theory* 20 (4): 253-285.

Edwards, James (2019). No offense, pp. 499-518 i Larry Alexander og Kimberly K. Ferzan (red.), *The Palgrave Handbook of Applied Ethics and the Criminal Law*. Springer International Publishing.

Ellickson, Robert C. (1996). Controlling chronic misconduct in city spaces: Of panhandlers, skid rows, and public-space zoning. *The Yale Law Journal* 105: 1165-1248.

Feinberg, Joel (1987). *Harm to Others*. Oxford University Press.

Feinberg, Joel (1988). *Offense to Others*. Oxford University Press.

Feinberg, Joel (1989). *Harm to Self*. Oxford University Press.

Fitzpatrick, Suzanne og Sarah Johnsen (2009). The use of enforcement to combat "street culture" in England: an ethical approach? *Ethics and Social Welfare* 3 (3): 284-302.

Holmen, Sebastian Jon, Thomas Søbirk Petersen og Jesper Ryberg (red.) (2024). *Crime Prevention by Exclusion: Ethical Considerations*. Routledge.

Holtug, Nils (2002). The harm principle. *Ethical Theory and Moral Practice* 5: 357-389.

Housing Rights Watch (2021). Overview of the situation in relation to begging in EU member states.
Justesen, Pia (2024). Kriminalisering af "utryghedskabende" tiggeri. *Ugeskrift for Retsvæsen* U.2024B.8.
Kagan, Shelly (1998). *Normative Ethics*. Westview Press.
Klaus, Witold (2019). Criminalisation of beggars: the causes and consequences of the phenomenon. *Contemporary Central & East European Law* 1 (133): 132-141.
Mantouvalou, Virginia (2024). Structural injustice and human rights: The case of begging, kapitel 9 i Virginia Mantouvalou og Jonathan Wolff (red.), *Structural Injustice and the Law*. UCL Press.
Marwah, Aman (2021). Begging an economic activity for the impoverished: Should begging be criminalized? *Indian Journal of Law and Legal Research* 2 (2).
Mill, John Stuart (1859/2003). On liberty, pp. 88-180 i Mary Warnock (red.), *Utilitarianism and Liberty*. Blackwell.
Mitchell, John B. (2012). Crimes of misery and theories of punishment. *New Criminal Law Review* 15 (4): 465-510.
Moore, Michael S. (1997). *Placing Blame: A General Theory of the Criminal Law.* Oxford University Press.
Mukherjee, Dyutimoy (2008). Laws for beggars, justice for whom: a critical review of the Bombay Prevention of Begging Act 1959. *The International Journal of Human Rights* 12 (2): 279-288.
Petersen, Thomas Søbirk (2011). What is legal moralism? *Sats* 12 (1): 80-88.
Petersen, Thomas Søbirk (2016). No offense! On the offense principle and some new challenges. *Criminal Law and Philosophy* 10: 355-365.
Petersen, Thomas Søbirk (2020). *Why Criminalize? New Perspectives on Normative Principles of Criminalization.* Springer International Publishing.
Petersen, Thomas Søbirk (2025). *Ethics and Situational Crime Prevention*. Routledge.
Rosenberger, Robert (2017). *Callous Objects*: *Designs Against the Homeless*. University of Minnesota Press.
Rubio, Sebastián Figueroa (2024). Interpreting action with norms: responsibility and the twofold nature of the ought implies can principle. *Ratio Juris* 37 (4): 293-313.
Simester, Andrew P. og Andreas von Hirsch (2002). Rethinking the offense principle. *Legal Theory* 8 (3): 269-295.
Simester, Andrew P. og Andreas von Hirsch (2011). *Crimes, Harms and Wrongs*. Hart Publishing.
Thaysen, Jens Damgaard (2015). Defining legal moralism. *Sats* 16 (2): 179-201.
United Nations (2024). *Breaking the Cycle: Ending the Criminalization of Homelessness and Poverty* (14. november 2025).

Om forfatterne

Sebastian Jon Holmen, ph.d., postdoc i praktisk etik, Roskilde Universitet.
E-mail: sjonh@ruc.dk

Thomas Søbirk Petersen, ph.d., dr.phil., professor i etik, Roskilde Universitet.
E-mail: thomassp@ruc.dk